

hrady Vildštejnem a Ohebem byla řeka Chrudimka nazývána také jako Ohebka). Na s. 148 bych pro 14. století tak ostře neodlišoval výrazy *miles* a *cliens*. V daném období existuje velké množství osob, které byly označeny oběma (ale i dalšími významově obdobnými) termíny zároveň. Jak Tomáš Somer správně uvádí, termín *cliens* je nejednoznačný a byl užíván pro širokou škálu osob od obyčejných sluhů až po nižší šlechtice. To samé však platí zejména po polovině 14. století také pro termín *miles*. Zatímco drobný šlechtic na venkově na titulaturu rytíř-*miles* z různých důvodů nedosáhl, v pražském souměstí se jí honosili mnozí příslušníci horní vrstvy městského obyvatelstva, řemeslníky nevyjímaje. Dobová označení a jejich nejednoznačné užívání tak mohou v písemných pramenech sociální postavení svého nositele pouze naznačit, nikoli však přesně určit.

Monografii uzavírá přehled vilémovských opatů, členů tamního konventu, farářů kostelů pod vilémovským patronátem a abecední seznam doložených klášterních majetků. Netřeba dodávat, že se jedná o velmi cennou součást publikace, která v mnohém doplňuje heuristicky bohatou práci Čenka Sameše. Pozitivně lze hodnotit také připojená kvalitní vyobrazení jak dochovaných opatských a konventních pečeti, které jsou v souvislosti s dějinami kláštera publikovány vesměs poprvé, tak přehledně zpracované mapy klášterních majetků v různých časových vrstvách. V historických studiích často opakované klíše o nedostatku pramenů platí pro dějiny vilémovského kláštera dvojnásob. Řada otázek spojených s jeho minulostí tak zůstává i nadále zahalena tajemstvím stejně jako skutečný význam kresby tuší na s. 280.

Hlavní přednost knihy spočívá v důkladné pramenné heuristice, která v mnohém doplnila starší bádání. Tím se autorům naskytla příležitost opravit určité omyly nebo nově interpretovat některé kapitoly z dějin kláštera. Díky autorům už vilémovský klášter není ani zdaleka tak zapomenutý, jak hlásá podtitul publikace.

MARTIN MUSÍLEK

JAN KRŠKO, *Pět životů Jana Husa na Krakovci*, Rabasova Galerie Rakovník – Státní okresní archiv Rakovník, Rakovník 2015

106 s., ISBN 978-80-86772-90-5

Nedlouho po pětistém výročí upálení Jana Husa se rozvířila diskuse o jeho rodišti, která zpochybnila dosavadní postavení jihočeského Husince.

Po necelých sto letech se při následujícím kulatém výročí otrásla autenticita dalšího „místa paměti“ spojeného s Husovým působením – hradu Krakovce. Právě odsud se měl, a teď již možno použít příslovce údajně, Hus odebrat na svoji osudnou cestu do Kostnice.

Není pochyb o tom, že z pěti životů popsaných v knize rakovnického archiváře Jana Krška vzbudí nejvíce pozornosti ten první. Autorovi se v pramenech regionální provenience až do 19. století nepodařilo nalézt doklady o vazbách Husa s Krakovcem, a vydal se proto ad fontes. Dospěl tak k zajímavému zjištění, že se jediné středověké svědectví o Husově pobytu na Krakovci nachází v pozdních rukopisech Starých letopisů českých (nejstarší v rukopise R z počátku sedmdesátých let 15. století), veškeré další souvislosti a podrobnosti tohoto pobytu jsou domysly moderní historiografie.

Krško se na základě této pramenné situace snaží zpochybnit Husovo působení na Krakovci a naopak doložit, že v době před odjezdem do Kostnice se nacházel v Praze. K podpoře své domněnky snáší řadu indicií (mj. dovětek z jednoho rukopisu Mladoňovicovy relace, že Hus odešel do Kostnice z Prahy) a hypotéz, zčásti velmi problematických (např. potřebu odborného zázemí pro přípravu na kostnické klání, nutnost osobní přítomnosti při vyřizování dokladů o pravověrnosti) či jednoznačně mylných (že Praha byla vhodnějším místem pro převzetí glejtu než odlehle šlechtické sídlo). Rovněž argument, že kdyby Hus na Krakovci působil, nemohl se kraj později profilovat tak protihusitsky, neobstojí, neboť tuto profilaci určovalo spíše význaní vrchnosti než názory prostého lidu, kterému měl Hus kázat.

I když Krškovi vdčíme za projasnění pramenné situace, v úplné důkazní nouzi nejsme. Doklad ze Starých letopisů je sice pozdní, nicméně dokud nezjistíme, že byl za nějakým účelem „zpadělán“, musíme počítat s jeho relevantí. Recentní výzkumy historické paměti ukazují, že i svědectví zaznamenaná s podstatně větším odstupem (a dodejme: o podstatně méně důležitějších věcech, než je odchod „světce“ na mučednickou smrt) odpovídají skutečnosti. Především však máme k dispozici další čtyři doklady, které dokreslují roli, již sehrál v Husově kauze majitel Krakovce Jindřich Lefl z Lažan. Podle kazatelova listu z 1. září 1414 se právě Lefl angažoval ve zprostředkování ochranného glejtu. V dopise psaném již po kostnickém slyšení Hus uvádí Jindřicha jako muže, který mu před odjezdem z Čech tlumočil Zikmundovu vůli. V posledním listu z Kostnice se pak Hus loučí jak s Jindřichem, tak i s jeho manželkou (což svědčí o bližším kontaktu s Leflovou

rodinou) a konečně v listu z 16. června 1415 připomíná, aby Jindřich vyplatil kopu grošů písaři Jakubovi. Všechna tato svědectví, která Krško nebere v úvahu, anebo je marginalizuje, přitom dávají smysl zejména v případě, že Hus pobýval na Jindřichově sídle.

Do úvah je třeba zapojit i politiku Zikmunda Lucemburského. Římský král se za každou cenu snažil Husa přimět k cestě do Kostnice a kazatelův azyl na hradě Zikmundova dvořana by byl bezpochyby v panovníkově zájmu. Zde byl betlémský reformátor vzdálen případným pochybovačům Jesenicova okruhu, kteří Husa od cesty zrazovali. Krakovec představoval vhodnou lokalitu i z geografického hlediska, neboť se nacházel blíže Norimberku, odkud Zikmund a jeho věrní zásobovali Husa sliby o glejtu, a vice versa ležel na cestě do Kostnice. Shrnuto, pokud tento komplex nepřímých dokladů a indicií spojíme s jediným přímým, byť pozdním svědectvím, nemusíme na Husův pobyt na Krakovci pohlížet tak skepticky, jak činí autor.

Druhý z pěti ohlášených životů spojuje Krško s relací Václava Hájka z Libočan, který ke krakovecké epizodě připojil historku o Husově disputaci se starcem „na jedné poušti, kdež slove Na Chlístově“. Václav Novotný tuto lokalitu spojoval s Chlístovem na Prachaticku, kde skutečně existovala tradice o Husově působení (ta ale vznikla bezpochyby na základě kronikářovy relace). Krško naproti tomu doložil existenci zaniklé vsi patřící ke krakoveckému panství, která se ve dvorských deskách Hájkovy doby nazývá pouští Chlístov. Vedle této věrohodné lokalizace autor přidal i zajímavý postřeh, že skrze v historce vystupující despoticou vrchnost (rozuměj Jindřicha Lefla) si kronikář vyřizoval účty s Jindřichovým potomkem Janem Bechyněm z Lažan, s nímž se neustále soudně potýkal.

Třetí život patří v knize již 19. a počátku 20. století, kdy se Krakovec stal dějištěm Husových slavností, hradu ale hrozil zánik, neboť ho držitelé panství i vesničané rozebírali na stavební materiál. Věhlas Krakovce jako posledního Husova působiště nakonec přispěl k jeho záchraně. Nový symbolický rozměr získal hrad po vzniku samostatného státu. Krakovec se stal jedním z důležitých prvků, na němž v kraji budovala svoji identitu Církev československá. Její dějiny jsou hlavní specializací autora, jenž díky tomu mohl ve „čtvrtém životě“ putavě přiblížit přetváření duchovní krajiny a proměny dosavadní katolické zbožnosti pod taktovkou nové církve. „Pouť“ na Krakovec vytlačila tradiční petrovickou pouť a odkaz Jana Husa se stal jedním z hlavních stavebních kamenů, na kterém si ČČS vybuodovala

silnou pozici v kraji. Není to však jen antagonismus dvou církví, který formoval podobu akcí na Krakovci. ČČS se musela potýkat i se Sokolem, který zajišťoval husovské slavnosti v předválečném období a jehož činovníkům se nelíbila převážně náboženská dramaturgie nynějších oslav.

Mnoha paradoxy je naplněn i pátý život Husa na Krakovci, rámovaný lety 1948–1989. I když se regionálním úřadům podařilo slavnosti výrazně „sekularizovat“, vzhledem k přetrvávající účasti ČČS zůstávaly stranickým funkcionářům trnem v oku. Tradici se v sedmdesátých letech podařilo prakticky vymýt, k jejímu znovuzrození ale došlo z nečekané strany, od turistického oddílu TJ Lokomotiva Rakovník. Roku 1983 se konal první turistický pochod zakončený slavností a akce nabývala v dalších letech stále větších rozměrů; komunistické úřady se nicméně nevzdávaly a roku 1987 oslavy úplně zakázaly. I když se v následujících letech akce opět uskutečnila, překážky husovským slavnostem kladl režim do poslední chvíle.

Kniha Jana Krška patří bezpochyby k nejzajímavějším příspěvkům k poznání druhého (až pátého) života betlémského kazatele, vzniklým v souvislosti s husovským jubileem. Výborná znalost regionálních pramenů, které autor zasazuje do celozemského dění, je jedním z hlavních kladů publikace. Tím dalším jsou mnohdy neortodoxní otázky, které dávají výkladu spád. Být se s vyzněním té nejprovokativnější teze, která zpochybňuje autenticitu prvního Husova života na Krakovci, zcela neztotožňuji, i v tomto ohledu patří autorovi zásluha, že rozvířil diskusi kolem zatím neproblematizované kapitoly reformátora-va životopisu.

ROBERT NOVOTNÝ

Daniel KOVÁŘ, *Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka*, Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích, České Budějovice 2012

359 s., ISBN 978-80-260-0407-3

Již více než dvě desetiletí mapuje historik a architekt Daniel Kovář panská sídla na Českobudějovicku. Výsledkem jeho systematického úsilí je obsáhlá encyklopedická práce, která přináší jejich ucelený a podrobně zpracovaný soupis.

Autor v předmluvě přibližuje svou snahu doplnit Sedláčkův pátý svazek *Hradů, zámků a tvrzí* o nové poznatky a zmiňuje inspiraci podob-